

NEFORMALNE POTRAŽNE RADNJE POLICIJSKIH AGENCIJA
INFORMAL SEARCH ACTIONS OF POLICE AGENCIES

Pregledni znanstveni člana

Mr. Ensad Korman*

Sažetak

Ovlaštene službene osobe u Bosni i Hercegovini imaju specifičan položaj, i to kako u krivičnom postupku tako i u borbi protiv kriminaliteta uopće, a zbog prirode svoje djelatnosti i doprinosa u postupku otkrivanja i dokazivanja krivičnih djela zauzimaju i zavidno mjesto među drugim krivičnoprocesnim subjektima.

Zakonito i sa kriminalističkim pravilima usklađeno postupanje kriminalističkih organa usklađeno sa ovlaštenjima podrazumijeva istovremeno postojanje materijalnog preduslova i formalnog osnova djelovanja. Materijalni preduslov kriminalističkog postupanja predstavlja određeno činjenično stanje, podvodljivo pod odgovarajuće zakonske odredbe, koje čine izvjesnim potrebu i mogućnost da se preduzetim mjerama i radnjama krivično djelo spriječi, otkrije, rasvijetli i dokaže odnosno da se pronađe i liši slobode njegov izvršilac. U osnovi ono može biti dvojako da ukazuje na postojanje činjenica i okolnosti koje samo nagovještavaju postojanje krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti i njegovog izvršioca kao i na postojanje sumnje potkrepljenje dokazima da je učinjeno krivično djelo ili da je određena osoba izvršila krivično djelo.

Ključne riječi: policijske agencije, potražna djelatnost, kriminalitet, krivično djelo, ovlaštenja.

Abstract

Legally and in accordance with criminalistic rules the conduct of criminalistic authorities in accordance with the powers implies the simultaneous existence of a material precondition and a formal basis for

---

* Federalna uprava policije, e-mail: ensad.korman@fup.gov.ba

action. The material precondition for criminal conduct is a certain factual situation, subject to appropriate legal provisions, which make certain the need and possibility to take measures and actions to prevent, detect, illuminate and prove the crime, ie to find and deprive of freedom its perpetrator. Basically, it can be twofold, to indicate the existence of facts and circumstances that only suggest the existence of a criminal offense prosecuted ex officio and its perpetrator, as well as the existence of suspicion corroborated by evidence that a crime was committed or that a person committed a crime.

Key words: police agencies, search activity, criminality, criminal offense, authorizations.

1. UVOD

Najveći dio kriminalističke djelatnosti je u vezi sa sprečavanjem i ranim otkrivanjem krivičnih djela i njihovih izvršilaca, a koja preduzimaju ovlaštene službene osobe. Cjelokupna pretkrivična aktivnost organa unutrašnjih poslova odvija se po pravilu samoinicijativno na osnovu sopstvene funkcije ozakonjene dužnostima i ovlaštenjima. Kod većine je prihvaćena podjela takvih radnji na opšte operativno taktičke i istražne radnje. Dok su *istražne radnje* u Zakonu o krivičnom postupku jasno definisane, određeni su uslovi za njihovo preduzimanje, način vršenja i način fiksiranja, *operativno-taktičke* radnje definiše određena zakonska nedorečenost što organima unutrašnjih poslova ostavlja mogućnost da preduzimaju korake na osnovu slobodne ocjene odnosno pribavljenih indicija.

U literaturi se opšte operativno-taktičke mjere nazivaju još i potražne radnje. Međutim, ta dva pojma se ne mogu poistovjetiti, zbog toga što pojedine potražne radnje (zadržavanje osoba zatečenog na mjestu izvršenja krivičnog djela, fotografisanje i uzimanje otisaka prstiju, pretresanje stana i osoba) Zakon o krivičnom postupku određenim odredbama prilagođava potrebama krivičnih postupaka.

Da bi kriminalističko-operativna djelatnost organa unutrašnjih poslova bila plodonosna ne bi smjela da bude i strogo zakonski određena, što samim tim ne znači da treba da bude proizvoljna i arbitrarna. Ukoliko se ne

preduzima radi sprečavanja krivičnih djela (kriminalističkom kontrolom) ova aktivnost se vrši s ciljem rasvjetljavanja početnih saznanja o krivičnom djelu i izvršiocu i prikupljanja informacija, podataka i činjenica do nivoa osnovane sumnje da je određena osoba izvršila krivično djelo, poslije čega se takvo stanje predočava tužiocu putem krivične prijave (Krivokapić; 2000).

Uobičajeni termin za ovu aktivnost je kriminalistička obrada, mada ovaj pojam ima i nešto šire značenje. U kriminalističkoj obradi preduzimaju se ne samo opšte operativno-taktičke radnje, već i istražne, s tim što se opšte operativno-taktičke radnje, po pravilu, preduzimaju na početku i tokom kriminalističke obrade, a istražne na kraju kada obradu treba finalizirati na vrijednost dokaza, ili, pak u pokrenutom krivičnom postupku.

1. PODJELA NEFORMALNIH POTRAŽNIH RADNJI POLICIJSKIH AGENCIJA

Po svojoj prirodi neformalne potražne radnje su dio predistražnog postupka koji prethodi istrazi i koji još uvijek nije krivični ukoliko krivični postupak i formalno počinje otpočinjanjem istrage, odnosno donošenjem naredbe o provođenju istrage od strane tužitelja. Zbog toga ove radnje nisu formalnog karaktera iako u okviru predistražnog postupka mogu biti preduzete i pojedine formalne procesne radnje. Sama potražna djelatnost sastoji se od operativnih mjera ovlaštenih službenih osoba a koje se kombinuju sa drugim mjerama. Pored toga što se preduzimaju u okviru predistražnog postupka važno obilježje ovih radnji jeste da ih uvijek i samo preduzimaju ovlaštene službene osobe kao jedno od tijela krivičnog postupka*.

U odnosu na to da li se radi o osnovima sumnje da je počinjeno krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina, ovlaštene službene osobe ove radnje preduzimaju pod nadzorom ili bez nadzora tužitelja kao i sa obavezom prethodnog obavještanja tužitelja ili

---

* Prema odredbi čl.21. tačka g. Zakona o krivičnom postupku FBiH " ovlaštena službena osoba" je ona osoba koja ima odgovarajuća ovlaštenja unutar policijskih organa Bosne i Hercegovine, uključujući Državnu agenciju za istrage i zaštitu i Državnu graničnu službu, policijskih organa nadležnih ministarstava unutrašnjih poslova u Federaciji, sudske i finansijske policije, kao i carinskih organa, poreskih organa i organa vojne policije Bosne i Hercegovine ili u Federaciji Bosne i Hercegovine. Pod ovlaštenim službenim osobama smatraju se i stručni saradnici, odnosno istražitelji tužiteljstva koji rade po ovlaštenjima tužitelja.

bez te obaveze, uz to da će to biti s prethodnim obavještanjem i pod nadzorom tužitelja ako se radi o težim krivičnim djelima.

U odnosu na svoj sadržaj koji obuhvataju neformalne radnje definisane su Zakonom o krivičnom postupku i to*:

- prikupljanje potrebnih izjava od osoba,
- pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljaga,
- ograničavanje kretanja na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja,
- preduzimanje potrebnih mjera u vezi sa utvrđivanjem identiteta osoba i predmeta,
- raspisivanje potrage za osobom i stvarima za kojima se traga,
- pretraživanje u prisustvu odgovorne osobe određenih objekata i prostorija državnih organa, javnih preduzeća i ustanova kao i obavljanje uvida u određenu njihovu dokumentaciju i
- poduzimanje drugih potrebnih mjera i radnji.

Analizom zakonskih odredbi može se uočiti da je zakonodavac taksativno naveo koje su to pojedine neformalne radnje uz mogućnost da pored navedenih budu preduzete i druge potrebne mjere i radnje. Međutim provođenjem neformalnih radnji pronađeni predmeti i otkriveni tragovi koji su u vezi sa krivičnim djelom ne mogu biti i dokaznim izvorom u krivičnom postupku. Ove su radnje po svojoj prirodi samo inicijalnim za preduzimanje formalnih dokaznih radnji koje onda mogu ishoditi predmetima i tragovima kao dokaznim izvorima u postupku. Ipak značaj je kako potražnih, tako i radnji prema odredbama Zakona o krivičnom postupku sa aspekta predmeta i tragova u tome što će upravo zahvaljujući njima doći do prvih spoznaja o mogućem postojanju predmeta i tragova koji su u vezi s krivičnim djelom, kao i o mogućoj vezi određenih osoba s njima, čime se otvara put za njihovo prikupljanje i osiguranje u skladu sa procesnim zahtjevom. U tom smislu njihove rezultate možemo nazvati dokazima u spoznajnom smislu.

Racija je radnja preventivnog karaktera i ona se preduzima na pojedinim objektima i područjima u cilju sprečavanja okupljanja i organizovanja kriminalaca, kao i osoba sklonih socijalno-patološkim

---

* *Ibid*, čl. 234. st. 1.

pojavama i naravno radi sprječavanja vršenja krivičnih djela. Preduzimanje racije najčešće je uslovljeno karakterom pojedinih događaja koji sa sobom nose povećanu opasnost kriminalnog ispoljavanja na određenom prostoru koji se «pokriva» redovnom pozorničkom i patrolnom djelatnošću i drugim mjerama preventivno-represivnog karaktera. Racija je karakteristična po svom preventivnom dejstvu, izvodi se povremeno na onim objektima i u ono vrijeme kada se na osnovu bezbjednosne procjene može pretpostaviti da će na mjestu njenog vršenja naći osobe za kojima se traga, izvršioци krivičnih djela kao i radi pronalaženja i obezbjeđivanja tragova i predmeta krivičnog djela, kontrole i otkrivanja novih punktova i objekata gdje se sastaju kriminalci i druga devijantne osobe.

Racija je pažljivo pripremljena, iznenadno i munjevito provedena neočekivana policijska mjera koja se može odnositi na javne ulice i trgove, na slobodne prostore i šume, a i na zatvorene prostorije. Svrha joj je da se izvrši provjera nekog, prethodno u detalje neutvrđenog kruga osoba, bilo s razloga krivičnog progona bilo zbog policijskih preventivnih potreba (Marković; 1972). Racija je planski organizovana iznenadna operativno-taktička mjera koja se provodi unutar određenog munjevito blokiranog prostora (Korajlić, Selimić; 2015). Za raciju se obično vezuju masovni skupovi koji imaju izuzetan društveni, politički i drugi značaj ako okupljaju veliki broj ljudi na jednom mjestu i ako je njihovo zadržavanje nešto duže. Pored toga tu su i razne manifestacije sportskog, umjetničkog, komercijalnog i sličnog karaktera, naročito one masovnije. Narušavanje javnog reda većeg obima, koje sa sobom nose opasnost kriminalnog ili socijalno-patološkog ispoljavanja od strane pojedinaca nošenih «psihologijom mase». Postojanje kriminalnih žarišta i punktova gdje se učestalije vrše krivična djela i ispoljavaju socijalno-patološke pojave, takođe su predmet racije. Svrha racije može biti različita ali najčešće je: da se provjeri i identificira određeni, do u detalje utvrđeni krug sumnjivih osoba, da se pronađu osobe za kojima se traga, da se pronađu i oduzmu predmeti i tragovi krivičnog djela, da se otkriju žarišta kriminaliteta i drugih poroka, da se spriječi vršenje određenih krivičnih djela, naročito u situacijama i u uvjetima koji pogoduju vršenju krivičnih djela (npr. za vrijeme masovne koncentracije stanovništva na određenom području u gradu, naselju, slobodnom prostoru i sl. prilikom održavanja sportskih i drugih javnih priredbi, sajmovi, proslava, itd., kada dolazi do koncentracije džepara, provalnika, varalica, razbojnika, prostitutki,

kockara, krijumčara i dr.); da se identificiraju i onemogućuje neprijateljski elementi i potencijalno opasne osobe u nekoj izvanrednoj situaciji, prilikom provođenja specijalnih osiguranja ličnosti i objekata itd.

Uspješnost racije zavisi od pravilne realizacije dvije grupe aktivnosti: 1) pripreme racije i 2) njenog provođenja (Korajlić, Selimić; 2015). Raciju treba veoma brižljivo pripremiti i do u detalje razraditi plan provođenja racije. Uspjeh ili neuspjeh racije u velikoj mjeri zavisi o tome kako je pripremljena, da li je u njoj angažiran potreban broj ovlaštenih službenih osoba, da li su na odgovarajući način razrađeni zadaci svakog učesnika, da li je do kraja očuvana tajnost pripremanja racije, da li je osigurano jedinstvo rukovođenja itd. Detaljan plan treba da omogući da se racija provede iznenadno, brzo, sistematično, konkretno i u pravo vrijeme, bez nepotrebnog uznemiravanja javnosti (Korajlić, Dautbegović; 2012).

Svaka racija ima svoje specifičnosti, pa se dvije racije nikada ne poklapaju u svim pojedinostima (Vodinelic; 1996).

Na kraju ne treba zaboraviti i politički značaj racije koji se ogleda u tome što broj čestitih ljudi koji su upali u krug racije daleko premašuje broj kriminalaca. Zbog toga je preporučljivo da se racija vrši u vrijeme kada ne vlada veliki promet, na primjer u kasnu noć, jer kada se racija vrši na ulici broj čestitih ljudi, koji su pogođeni tom mjerom, mnogo je veći nego na primjer prilikom racije po noćnim lokalima.

Zasjeda predstavlja operativno taktičku radnju koja se preduzima radi iznenadnog i bezbjednog lišenja slobode izvršilaca krivičnih djela. Zbog svoje važnosti kao i rizika koji nosi sa sobom, potrebno je izvršiti kvalitetno planiranje i izbor mjesta i vremena postavljanja zasjede, kao i izbor uže lokacije, mjesto koje omogućava prikryeno raspoređivanje osoba, dobru preglednost, siguran zaklon i efikasno a za ostale građane neškodljivo dejstvo. Sve navedene aktivnosti treba planirati u skladu sa podacima odnosno procjenom o brojnosti izvršilaca krivičnih djela koje treba lišiti slobode, o njihovoj opremljenosti, obučenosti i spremnosti na pružanje oružanog otpora.

Zasjeda je policijski pothvat tajnog i organizovanog nadziranja određenog objekta ili prostora sa svrhom da se uhvati određena osoba ili osobe koje se kriju, ili su pobjegle za vrijeme vršenja krivičnog djela (Simonović, Matijević; 2007). Zasjeda je organizovana operativno-taktička

mjera tajnog osmatranja i nadziranja određenog prostora ili objekata radi otkrivanja i hvatanja izvršilaca krivičnog djela. To je tajni ili prikriveni raspored operativnih radnika postavljen na mjestu na kojem se očekuje da će proći izvršilac krivičnog djela, ili eventualno na mjestu gdje se očekuje počinjenje krivičnog djela. Kao operativno-taktička mjera zasjeda se razlikuje od tajnog osmatranja jer joj je, skoro uvijek, krajnji cilj iznenadna i energična akcija lišavanje slobode izvršilaca krivičnih djela.

Okolnosti koje iziskuju primjenu zasjede u velikom broju slučajeva, nastaju iznenada i nevezano sa prethodnim događajima. Ove *ad hoc* zasjede, moraju se organizovati odmah nakon dobijanja prvih pouzdanih obavještenja, pravovremeno, na pretpostavljenom pravcu kretanja, odnosno na mjestu na kome se očekuje dolazak traženog izvršioca krivičnog djela. Pored toga treba izabrati užu lokaciju koja će omogućiti prikriven raspored osoba u zasjedi, efikasno i za sve ostale građane neškodljivo dejstvo. Takođe, treba zatvoriti sve pravce izvlačenja izvršioca krivičnih djela i onemogućiti efikasno pružanje otpora. Neposredne učesnike u zasjedi treba upoznati sa opisom i drugim karakteristikama osoba zbog kojih je zasjeda postavljena, kao i sa relevantnim činjenicama. Zasjeda se obično postavlja u cilju: hvatanja izvršilaca krivičnih djela za kojima se traga; pronalaženja i hvatanja osuđenih osoba koja su pobjegla sa izdržavanja kazne; da se otkrije, presretne, uhvati ili svlada diverzantsko-teroristička grupa ili pojedinac, njen pripadnik; da se pronađu ili oduzmu predmeti i tragovi krivičnog djela kod izvršioca na licu mjesta, ili, poslije na mjestu gdje je ostavio ili sakrio predmete krivičnog djela, obično ukradene stvari; da se utvrdi ili provjeri alibi neke osobe za neko kritično vrijeme (unaprijed najavljeno ili pretpostavljeno) itd. (Simonović, Pena; 2010) Prema tome zasjeda može imati istovremeno i preventivni i represivni karakter. U zasjedi posebno dolazi do izražaja taktički princip iznenađenja. Tajnost i iznenađenje čine suštinu zasjede. Tajnost treba održavati u odnosu na pripremanje zasjede, u toku zaposjedanja mjesta gdje će održati i u toku održavanja zasjede. Svaki propust u očuvanju tajnosti onemogućuje ostvarivanje principa iznenađenja, a time vodi i ka neuspjehu zasjede.

Krajnji cilj zasjede je iznenadna akcija radi lišenja slobode izvršilaca krivičnih djela. Jačina zasjede zavisi o složenosti i širini zadataka koji se zasjedom ostvaruju, odnosno o broju osoba protiv kojih se zasjeda postavlja, o stupnju njihove opasnosti i spremnosti za otpor i napad, o konfiguraciji i

karakteristikama terena, odnosno mjesta zasjede itd. Zasjede se mogu postavljati kako na otvorenom prostoru, tako i u zatvorenim prostorijama, i to u blizini ili na samim objektima i prostorima za koje se zna ili pretpostavlja da ih posjećuje ili će ih posjetiti osobe za kojima se traga odnosno na mjestima koja se nalaze na pretpostavljenom pravcu kretanja izvršilaca krivičnih djela (Žarković; 2010).

Kada se računa sa susretom opasnih i naoružanih kriminalaca, terorista i drugih, onda se pogotovu mora prethodno razraditi i dogovoriti taktika postupanja, tako da učesnici zasjede budu spremni u svakom trenutku reagirati kako treba, bez panike i nervoze, sa spoznajom o svim taktičkim prednostima munjevitog i dobro sinhroniziranog prepada. Svatko u zasjedi mora imati svoj točno određeni pravac gađanja za slučaj potrebe. Iako nije moguće unaprijed i za svaku situaciju davati šablone, treba istaći da se obično opasni i naoružani kriminalci puštaju bliže, a operativci se brzim skokom pojavljuju oko njih i naglo ih razoružavaju.

Legitimisanje je službena radnja koju poduzimaju ovlaštene službene osobe policijski službenici radi utvrđivanja identiteta legitimisanih osoba. Identitet osoba utvrđuje se pregledom osobne karte i uspoređivanjem fotografije na osobnoj karti s njezinim nosiocem, a u slučaju sumnje i postavljanjem kontrolnih pitanja o osobnim podacima sadržanim u osobnoj karti. Izuzetno identitet se može utvrđivati i pomoću drugih isprava snabdijevanih fotografijom, kao i pomoću poznatih i pouzdanih svjedoka. (Škondrić; 2003) Vjerodostojna isprava za utvrđivanje identiteta jest i putna isprava za putovanje u inostranstvo (pasoš) kao i pomorska knjižica (matrikula), vozačka dozvola.

Kada zaustavljena osoba nema kod sebe osobne karte ili pasoša, može se ponekad identitet utvrditi pomoću drugih isprava (vojna knjižica, zdravstvena knjižica, radna knjižica, vozačka dozvola, dozvola za držanje i nošenje oružja, lovačka dozvola, razne svjedodžbe, đaćka iskaznica itd.) – pod uvjetom da ne izazivaju sumnju u pravovaljanost. O konkretnim okolnostima zavisi da li će osoba koja se nije mogla legitimisati osobnom kartom ili pasošem biti zadržana i privedena kao sumnjiva, ili će se identitet na licu mjesta utvrditi pomoću svjedoka na koje se legitimisana osoba pozove, ili će pak neposjedovanje isprave o identitetu biti samo povod za upozorenje i pouku da je dotična osoba ubuduće dužna imati kod sebe

osobnu kartu. Ovo posljednje dolazi u obzir kada sve okolnosti upućuju na zaključak da se radi o ispravnom građaninu koji pukim slučajem nema kod sebe osobnu kartu.

Poznate se osobe ne legitimišu, osim u slučaju kad od njih treba uzeti izvjesne podatke (npr. radi podnošenja prijave), a ti podaci ovlaštenoj službenoj osobi nisu poznati, ili iz čisto taktičkih razloga – ako se npr. u određenom objektu ili prostoru vrši legitimisanje svih prisutnih osoba. U situacijama preduzimanja blokada, potraga, racija i sl., legitimisanje je obavezna radnja (Korajlić, Selimić; 2015).

Utvrđivanje identiteta* je operativno taktička i tehnička radnja koja se poduzima u slučajevima kada se javi sumnja u identitet određene osobe. Utvrđivanje identiteta za određene osobe nije dovoljno samo na osnovu nekih karakteristika, već je ono nedvosmisleno tek kada se za osobu utvrde sva ona svojstva po kojima se razlikuje od bilo koje druge osobe (Korajlić, Selimić; 2015). Svojstva po kojima se jedna osoba razlikuje od bilo kog drugog, svrstavaju se u tri osnovne grupe, i to: pravna svojstva (lično ime, prezime i ime oca, ime majke, državljanstvo, bračno stanje, prebivalište i sl. – ova svojstva su promjenljiva tokom života), faktička svojstva (dan, mjesec i godina rođenja, mjesto rođenja, nacionalnost, matični broj – ova svojstva su nepromjenljiva) i fizička svojstva (tjelesna svojstva i spol, lični opis, otisci prstiju i sl.). (Krivokapić; 2005).

Ono što je obaveza u ovakvom postupanju je činjenica da policijski službenik mora upoznati osobu s razlogom provjere njenog identiteta. Provjera identiteta osobe provodi se uvidom u njenu ličnu iskaznicu ili uvidom u drugu javnu ispravu s fotografijom. U posebnim slučajevima, provjera identiteta može biti provedena na osnovu iskaza osobe čiji je identitet provjeren, jer postoje poteškoće da na drugi način legitimišemo osobu (nema dokumente i slično.). Identitet se utvrđuje korištenjem metoda i sredstava kriminalističke taktike i tehnike, medicinskim ili drugim odgovarajućim vještačenjima.

Provjera i utvrđivanje identiteta predmeta obavlja se kada postoji sumnja o identitetu predmeta. Provjerom i utvrđivanjem identiteta predmeta utvrđuju se obilježja i svojstva predmeta po kojima se on razlikuje od drugih

---

* Zakon o policijskim službenicima Federacije BiH, Službene novine FBiH, br. 27/05, čl. 12-13.

sličnih predmeta (oblik, veličina, boja, težina, kvaliteta, tvorničke oznake i dr.) te utvrđuje odnos između osobe ili događaja i predmeta. O navedenim postupcima neminovno je napraviti i izvještaj. U izvještaju o provedenom postupku utvrđivanja identiteta osobe ili predmeta mora se naznačiti sredstvo ili metoda kojom je utvrđen identitet te podaci o osobi koja je utvrdila identitet osobe ili predmeta.

Pregled lica stvari i vozila je kriminalistička radnja, koja se u praksi veoma često poistovjećuje sa pretresanjem, što stvara određene poteškoće i pravi određenu pravnu zbrku. Pretresanje i pregled su dvije potpuno različite, ali i dosta slične radnje koje ovlašteno službeno lice preduzimaju kad se ispune uslovi predviđeni zakonom. Sličnosti između ove dvije radnje su slijedeće: obje radnje preduzimaju ovlaštena službena lica; obje radnje doprinose otkrivanju izvršioca krivičnog djela, predmeta ili tragova važnih za krivični postupak, obje radnje su propisane zakonom o krivičnom postupku kao *lex generalis*, ali i drugim zakonima koji se *lex specialis* u odnosu na ZKP, obje radnje zadiru u temeljna ljudska prava, obje radnje se vrše pretraživanjem prostora, predmeta ili osoba.

Pregled podrazumijeva korištenje čula vida, sluha i njija, eventualno i dodira, ali ne i radnji kojim se aktivno djeluje, kako bi se nedostupno vidu, sluhu i njuhu učinilo dostupnim na način da se nešto otvara (Petrović, Meško; 2004). Pregled se može obaviti i kao preventivna i kao represivna radnja, dok se pretresanje može obaviti samo kao represivna radnja. Pregled nije ograničen na konkretno krivično djelo. Pregledi se obavljaju direktno na temelju zakonske norme, *ex officio*, a pretresanje na temelju naredbe suda, a samo izuzetno bez naredbe suda. Pregled je neformalna, odnosno potražna kriminalistička radnja koju ovlaštene službene osobe preduzimaju kada postoje osnove sumnje da je izvršeno krivično djelo ili kada postoji opasnost od izvršenaj krivičnog djela. Pregled je, u osnovi, kriminalistička radnja, koja može imati i preventivni i represivni karakter (Korajlić, Selimić; 2015).

Pregled lica, stvari i prevoznih sredstava sa formalnog stanovišta je službena radnja koja se preduzima radi pronalaženja tragova i predmeta krivičnog djela ili predmeta bitnih za krivični postupak. Međutim veoma često je i operativno-preventivna i taktička mjera službenika policije, u obavljanju službenih poslova i zadataka u obliku policijskih ovlaštenja.

Pregled stvari podrazumijeva: pregled stvari koje lice nosi sa sobom, pregled stvari koje lice prevozi, kao i pregled predmeta koji se nalaze kod lica po čijem se nalogu prevoze. Pregled stvari kao i svi ostali pregledi mora biti detaljan i tačan, to jeste da svaku stvar koja se nalazi kod lica pregledamo vizuelno, to jest da nam je lice pokaže na našu naredbu.

Lišenje slobode, u materijalnom smislu, je svaka radnja (ili postupak) koja je usmjerena na oduzimanje slobode određenoj osobi ili određenoj grupi osoba prinudnim putem. Mjera lišenja slobode predstavlja određenu vrstu kazne, i kao takva zauzima centralno mjesto u svim savremenim kaznenima sistemima, pa je to najčešća mjera ne samo među kaznama nego i među krivičnim sankcijama uopšte (Krivokapić; 2000). U kriminalističkom smislu lišenje slobode predstavlja niz praktičnih postupaka koje preduzimaju ovlaštene osobe organa unutrašnjih poslova prema određenoj osobi kako bi se prema istoj preduzele druge, na osnovu zakona, predviđene mjere. Tu spada i zadržavanje, dovođenje i privođenje (Modly, Korajlić; 2002).

Bitno je spomenuti da se kod svakog lišenja slobode policijski službenici moraju strogo pridržavati načela zakonitosti tj. pridržavati se zakonom propisanih uslova i ograničenja prilikom lišenja slobode, te paziti na granice svojih ovlaštenja. Ovo prije svega jer svako lišenje slobode predstavlja ozbiljno zadiranje ili ozbiljan zahvat u osnovna ljudska prava u prava zagarantovana Ustavom, odnosno zadiranje u nepovredivost ličnosti i slobode kretanja. Ukoliko se radi o izvršiocu koji je iskazao posebnu agresivnost, koji je naoružan i sklon pružanju otpora, angažovati će se i jedinice specijalne policije koje su opremljene i osposobljene za obavljanje takvih zadataka. Naročito značajna pomoć ovih jedinica je od njihovih posebnih timova za obavljanje zadataka pod vodom ili u dubokim jamama i špiljama. Kod ovih jedinica naročito je značajno spomenuti i korištenje psa tragača i psa napadača prilikom samog lišavanja slobode (Korajlić; 2009).

Potražna djelatnost. Pojam potrage nije jedinstveno određen u kriminalistici. Potraga u širem smislu te riječi predstavlja cjelinu svih mjera koje imaju za cilj da otkriju izvršioca krivičnog djela i osiguraju njegovo privođenje krivičnim sankcijama. Prema tome u potragu bi ušle kriminalistička taktika i tehnika sa pomoćnim naukama. Tu bi se posebno isticala identifikaciona djelatnost. Međutim mi polazimo od užeg pojma riječi „potraga“. Pod potragom podrazumijevamo sve one operativno –

taktičke mjere koje služe za utvrđivanje izvršioca, o čijoj su ličnosti poznati izvjesni podaci i njihovo hvatanje u cilju provođenja krivičnog postupka. Potraga predstavlja sistem operativno-taktičkih i tehničkih mjera i radnji koje neposredno preduzimaju ovlaštene službene osobe, po naredbi drugih organa ili samoinicijativno, s ciljem pronalaženja određenih osoba i predmeta koji jesu ili mogu biti u vezi sa krivičnim djelom, odnosno radi potpunog utvrđivanja identiteta osoba i leševa, ukoliko ga nije bilo moguće utvrditi na drugi način (Korajlić; 2012).

Pored potrage za osobama postoji i potraga za stvarima (predmetima žive ili mrtve prirode) koji su nosioci informacija o krivičnom djelu i izvršiocu (*corpora delicti*, dokazna sredstva, nosioci tragova) i kao takva od važnosti za krivični postupak.

Potražna djelatnost je posebna aktivnost organa unutrašnjih poslova, kojoj je cilj pronalazak osoba nepoznatog boravišta ili nestalih stvari, kao i prikupljanje i pružanje obavještenja o pojedinim okolnostima i stvarima od važnosti za krivični ili drugi postupak. Potraga kao dio operativne kriminalističke obrade, preduzima se radi: pronalaženja onih izvršilaca krivičnih djela koja su u bjekstvu ili im se ne zna prebivalište ili boravište, utvrđivanja svih relevantnih identifikacionih obilježja izvršilaca krivičnih djela, pronalaženja nestalih osoba ako postoje osnovi sumnje da je do njihovog nestanka došlo uslijed krivičnog djela, pronalaženja predmeta koji su u vezi sa krivičnim djelom, odnosno prikupljanja obavještenja o njima; utvrđivanja identiteta neidentifikovanih leševa ukoliko postoje osnovi sumnje da je do smrti došlo uslijed krivičnog djela (Korajlić, Selimić; 2015).

Potrage se dijele na lokalne, centralne i međunarodne. Poznato je da se krivci pri vršenju krivičnih djela i skrivanju, ne zadržavaju samo na jednom mjestu. Oni mogu da se skrivaju na užem i širem području, pa čak bježe i preko granice. Prema ovakvom kretanju krivaca organiziraju se i potrage, zbog čega i vršimo opomenutu podjelu (Vodinić; 2005).

Zakon o krivičnom postupku preciznije reguliše uslove i postupak za izdavanje potjernice i objave, dok u ostalim slučajevima samo ukazuje na potrebu traganja za osobama i predmetima. Prema tome razlikujemo potjernicu, objavu i raspis o traganju*.

Potjernica je potražni akt kojim se zahtjeva traganje s ciljem pronalaženja, lišenja slobode i sprovođenja nadležnom organu određenih

---

* Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Ibid, čl. 446.

osoba (okrivljenih, osuđenih ili osoba odbjeglih sa izdržavanja kazne). Zahtjev se predaje teritorijalno nadležnom organu unutrašnjih poslova koji preduzima mjere za njeno provođenje. Organ unutrašnjih poslova, kad dobije naredbu o potjernici odlučuje na kom području će da je preduzme: lokalnom, centralnom ili međunarodnom (Vodineć; 2000).

Objava je potražni akt kojim se, samoinicijativno ili po zahtjevu nadležnih subjekata, pokreće traganje s ciljem: pronalaženja nestale osobe; prikupljanja podataka o određenim osobama, odnosno njihovog identifikovanja; prikupljanja podataka o pojedinim predmetima koji su u vezi sa krivičnim djelom i preduzimanjem aktivnosti radi njihovog pronalaženja; identifikovanja pronađenog NN leša. Radi pronalaženja predmeta krivičnih djela i identifikacije nađenog leša, odnosno nestale osobe, organi unutrašnjih poslova mogu, prema taktičkoj ocjeni, objavljivati njihove fotografije i opis preko sredstava informacija i na taj način mobilizirati javnost u traganju. Dok se centralnom potjernicom istovremeno može da raspiše i lokalna potjernica, objave se vrlo često raspisuju u lokalnom razmjeru ili na nekom užem području. Ovo naravno ne znači da nema taktičke potrebe i za raspisivanjem izvjesnog broja centralnih objava.

Raspis o traganju je oblik potražne djelatnosti koji organi unutrašnjih poslova preduzimaju samoinicijativno ili po zahtjevu drugih organa. Organi unutrašnjih poslova mogu, ako je riječ o hitnom slučaju, da preduzmu traganje za osobom u odnosu na koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, s ciljem pronalaženja takve osobe, lišenja slobode i hitnog sprovođenja nadležnom organu. Ova vrsta potrage može se preduzeti ako je potrebno da se pronađu ili utvrde adrese saučesnika, svjedoka ili osoba koje mogu dati važne podatke za provođenje kaznenog postupka.

Potražna djelatnost se, pored toga, preduzima i izvan okvira kriminalističke obrade u sljedećim slučajevima: kad treba pronaći odbjegli duševno oboljelu osobu, opasno po okolinu; radi pronalaska djeteta ili maloljetnika odbjelog od kuće; ako postoji opravdan interes za utvrđivanje adrese prebivališta ili boravišta onih osoba koja nisu u vezi sa krivičnim djelom; kad treba utvrditi identitet nepoznatnoj osobi; ukoliko treba utvrditi identitet pronađenog leša uslijed prirodne ili zadesne smrti (Korajlić, Selimić; 2015).

2. VRIJEDNOST POLICIJSKIH POTRAŽNIH RADNJI U KRIVIČNOM POSTUPKU

Kriminalističke mjere i radnje su aktivnosti koje, u skladu sa zakonskim propisima i kriminalističkim pravilima preduzimaju organi unutrašnjih poslova u cilju sprečavanja krivičnih djela, njihovog otkrivanja i rasvjetljavanja, pronalaženja i lišenja slobode izvršilaca i obezbjeđenja dokaza. Karakteristika svakog zakonitog i sa kriminalističkim pravilima usklađenog postupanja ovlaštenih službenih osoba policije, ogleda se u neophodnosti istovremenog postojanja materijalnog preduslova i formalnog osnova. Formalni odnosno krivično-procesni osnov preduzimanja kriminalističkih mjera i radnji od strane policije predstavljaju određene odredbe.

Zakonito i sa kriminalističkim pravilima usklađeno postupanje ovlaštenih službenih osoba policije podrazumijeva istovremeno postojanje materijalnog preduslova i formalnog osnova dokazivanja. Materijalni preduslov kriminalističkog postupanja predstavlja određeno činjenično stanje, koje se može podvesti pod odgovarajuće zakonske odredbe, koje čine više manje izvjesnim potrebu i mogućnost da se preduzetim mjerama i radnjama krivično djelo spriječi, otkrije, rasvijetli i dokaže, odnosno da se pronađe i liši slobode njegov izvršilac. U osnovi ono može biti dvojako, da ukazuje na postojanje osnova sumnje odnosno postojanje činjenica i okolnosti koje samo nagovještavaju postojanje krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti i njegovog izvršioca*. S druge strane ukazuje na postojanje osnovane sumnje, odnosno sumnje potkrepljenje dokazima da je učinjeno krivično djelo ili da je određena osoba izvršila krivično djelo. Postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti obavezuje policiju da preduzme potrebne mjere da se pronađe izvršilac krivičnog djela (Korajlić, Šuperina, Selimić; 2020), da se izvršilac ili saučesnik ne sakriju ili ne pobjegne, da se otkrije i obezbjede tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz, kao i da prikupi sva obavještenja koja bi mogla biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka.

Specifičnost operativno potražnih radnji u najvećem broju slučajeva podrazumijeva konspirativan rad na provjeri početnih saznanja u fazi

---

* *Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Ibid, čl. 21.*

pripreme i planiranja pojedinih mjera i radnji, kao i operativnog zahvata usmjerenog ka konkretnom problemu ili osobama-njegovim karakterima, velikim djelom uslovljena je neodređenošću prikupljanja saznanja ali i nastojanjima izvršioca da onemogući otkrivanje kriminalne djelatnosti koju vrše, kao i pronalaženju dokaza o njenom postojanju i njihovoj umiješanosti. Kriminalističko postupanje lišeno atributa tajnosti u ovim uslovima izgubilo bi u svojoj efikasnosti i ne bi doprinijelo zaštiti društva od kriminaliteta. uvijek kada je to neophodno, a posebno kada se ne može isključiti mogućnost zloupotrebe ovlaštenja i povreda prava osobe prema kojoj se radnja preduzima, dat je i precizniji normativni okvir postupanja koji, pored ostalog, podrazumijeva uvid u konkretno kriminalističko postupanje i to prije svega u fazi preduzimanja. I u tim slučajevima, u fazi pripreme i planiranja, a radi obezbjeđenja uspjeha, kriminalističko postupanje mora imati atribut konspirativnosti. Tajnost pripreme i planiranja, a javnost manifestacije prisutna je kod racija, zasjeda, privođenja, lišenja slobode, potražnih djelatnosti i drugo (Žarković; 2009).

Po svojoj prirodi, ove mjere i radnje mogu se preuzimati u odnosu na određene osobe, prostore, objekte ili događaje, pri čemu događaji mogu biti predmet provjere, prikupljanja i obavještanja. Iako čine jedinstvo i usmjerene su ka istom cilju, zbog svoje specifičnosti metoda koje su u njima zastupljene, kriminalističke mjere i radnje se mogu razlikovati i po udjelu koji u njihovoj realizaciji imaju metodi kriminalističko-taktičkog, odnosno kriminalističko - tehničkog karaktera. Tako na primjer utvrđivanje identiteta osoba (pravnih, faktičkih i fizičkih obilježja) koja kod sebe nemaju ličnu kartu ili drugu javnu ispravu sa fotografijom (a provjera identiteta se ne može izvršiti ni na osnovu izjave osoba čiji je identitet provjeren), ili se pak sumnja u vjerodostojnost takve isprave, može se izvršiti korištenjem podataka iz evidencije, primjenom metoda i upotrebom sredstava.

Pored toga ove radnje imaju najveći značaj za postupanje u borbi protiv kriminaliteta koje one imaju u procesu otkrivanja, rasvjetljavanja i dokazivanja krivičnih djela i njihovih izvršilaca. Ujedno to su radnje predistražnog postupka, koje nemaju procesna obilježja, a preduzimaju se u skladu sa naučnim dostignućima i ovlaštenjima službenih osoba. Prema zakonskim odredbama svrha ovih radnji je između ostalog i da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela, te predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz*.

---

* *Ibid*, čl. 218 i 219.

3. ZAKLJUČAK

Organi policije su dužni da preduzimaju određene radnje i mjere operativno-kriminalističkog karaktera u pretkrivičnom postupku, a potražna djelatnost organa unutrašnjih poslova predstavlja redovnu aktivnost ovih organa i obuhvata sve one radnje i mjere operativno-kriminalističkog karaktera koje imaju za cilj otkrivanje i pronalaženje pripremljenih ili izvršenih krivičnih djela, kao i izvršilaca krivičnih djela i njihovih saučesnika, otkrivanje i obezbjeđenje tragova i predmeta koji mogu poslužiti kao dokaz i prikupljanje svih obavještenja od koristi za krivični postupak. Operativno-taktičke mjere i radnje koje se preduzimaju radi sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta, interesantna je njihova podjela na one koje se preduzimaju prije izvršenog krivičnog djela, s ciljem njegovog sprečavanja i na one koje se preduzimaju po izvršenom krivičnom djelu, radi njegovog rasvjetljavanja i otkrivanja izvršioca.

Kako smo to već naglasili, ovlaštene službene osobe, po službenoj dužnosti ili na zahtjev tužioca, preduzimaju potrebne mjere da se pronađe izvršilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju i sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. Zakoni o krivičnom postupku određuju radnje i mjere koje se mogu preduzeti radi izvršenja navedenih zadataka. S obzirom na specifičnosti i pravne posljedice, te se radnje i mjere mogu označiti kao operativno-taktičke ili neformalne radnje i istražne ili formalne radnje. I jedne i druge radnje moraju se preduzimati u skladu sa zakonskim propisima. U okviru zakonom propisanih prava i dužnosti na otkrivanju krivičnih djela i sprečavanju kriminaliteta (ili operativne aktivnosti i funkcije ovlaštenih službenih osoba koje proizlaze iz odgovarajućih zakonskih propisa o organizaciji i nadležnostima policijskih organa u BiH). Tako, npr., osoba prema kojoj je preduzeta neka od radnji ili mjera ima pravo da podnese pritužbu tužiocu u roku od tri dana. Tužilac će provjeriti osnovanost pritužbe i ako utvrdi da su se u preduzetim radnjama ili mjerama stekla obilježja krivičnog djela ili povreda radne obaveze postupit će prema pritužbi u skladu sa zakonom (čl. 234. st. 4. ZKP FBiH).

Neformalne aktivnosti organa policije spadaju u grupu potražnih radnji koji su u vezi sa rasvjetljavanjem i rješavanjem krivične stvari, u kojima ovi

organi postupaju prema zakonima i pravilima svoje službe. Iz toga proističe da u potražne radnje spadaju kako pojedinačne aktivnosti tako i određene mjere odnosno skup radnji i aktivnosti u čijem izvršenju organi unutrašnjih poslova primjenjuju operativno-kriminalističke metode i sredstva kao što su racije, zasjede, lišenja slobode i slično. U potražne radnje spada i potražna djelatnost u užem smislu koja obuhvata radnje iniciranja i realizovanja potraga za osobama i stvarima za kojima se traga. Pored toga, djelatnost organa unutrašnjih poslova u prekrivičnom postupku odvija se po pravilu, u formi neformalnih (potražnih) radnji, za čije se izvođenje prvenstveno primjenjuju pravila kriminalističke taktike, s tim što je nužno da se prilikom njihovog izvođenja primjenjuju i odgovarajuće procesne odredbe. To znači da organi policije moraju da postupaju zakonito i humano, uz poštovanje časti i ugleda osoba na koje se odnosi ovo postupanje. Rezultati operativno-taktičkih radnji nisu dokazi u krivičnom postupku i ne mogu se koristiti prilikom donošenja presude, dok rezultati istražnih radnji, pod uslovom da su te radnje zakonite, predstavljaju dokaze na kojima sud može zasnivati svoju odluku. Zbog navedenog se ističe da je ključna razlika između operativno-taktičkih ili neformalnih radnji i istražnih ili formalnih radnji u tome što se prvima otkrivaju i prikupljaju podaci o krivičnom djelu i njegovom izvršiocu, a drugim se dokazuje postojanje krivičnog djela i njegovog izvršioca. Rezultate potražnih radnji ovlaštene službene osobe unose u službenu zabilješku, dok se o činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri preduzimanju istražnih radnji sastavlja zapisnik.

Operativno-taktičke ili neformalne aktivnosti ovlaštenih službenih osoba nisu detaljno propisane pravnim normama i te se radnje izvode prije svega prema pravilima kriminalističke taktike i prema okolnostima konkretnog krivičnog djela. Iako rezultati ovih radnji nisu dokazi u pravnom smislu, oni jesu dokazi u spoznajnom smislu i oni su od koristi tužiocu prilikom donošenja naredbe o provođenju istrage i samom provođenju istrage.

LITERATURA

1. Korajlić, N., (2009). Kriminalistička metodika, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo.
2. Korajlić, N., (2012). Istraživanje krivičnih djela, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
3. Korajlić, N., Dautbegović, A., (2012). Osnovi kriminalistike, Pravni fakultet Travnik.
4. Korajlić, N., Selimić, M., (2020). Kriminalistička taktika. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
5. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., (2020). Uvod u kriminalistiku na znanstvenim temeljima suprostavljanja kriminalitetu. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
6. Krivokapić, V., (2000). Kriminalistika taktika 1 - drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Policijska akademija Beograd.
7. Krivokapić, V., (2005). Kriminalistika taktika, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd.
8. Marković, T., (1972). Suvremena tehnika istraživanje krivičnog djela, Narodne novine Zagreb.
9. Modly, D., Korajlić, N., (2002). Kriminalistički rječnik, centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj.
10. Petrović, B, Meško, G., (2004). Kriminologija, Pravni fakultet, Sarajevo.
11. Petrović, B., Jovašević D., (2005). Krivično pravo II - poseban dio, Pravni fakultet, Sarajevo.
12. Petrović, B., Jovašević D., (2005). Krivično/kazneno pravo BiH, Opći dio, Pravni fakultet, Sarajevo.
13. Simonović, B., Matijević, M., (2007). Kriminalistika taktika, Internacionalna asocijacija kriminalista, Banja Luka.
14. Simonović, B., Pena U., (2010). Kriminalistika, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
15. Šarić, S., Selimić, M., (2020). Informant i informator u Bosni i Hercegovini (sličnosti i razlike). Časopis „Društvena i tehnička istraživanja“, br. 2., Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.

16. Škondrić, V., (2003). Policijska taktika, MUP RS, Banja Luka.
17. Vodinelić, V. (1976). Kriminalistika. Savremena administracija, Beograd.
18. Vodinelić, V., (1996). Kriminalistika, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
19. Zakon o policijskim službenicima Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br.27/05).
20. Zakona o krivičnom postupku FBiH ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)
21. Žarković, M., (2009). Kriminalistička taktika, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.